

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ

I ПРАВНИ ОСНОВ

Правни основ за израду Програма за индустријску безбедност Републике Србије за период од 2026. до 2035. године са Акционим планом за период од 2026. до 2030. године (у даљем тексту „Програм”) је члан 38. став 1. Закона о планском систему („Службени гласник РС”, број 30/18) којим се прописује да Влада Републике Србије усваја документ јавних политика на републичком нивоу, и чл. 10, 14. и 15. истог закона којима се одређују врста, појам и садржина документа јавне политике тј. Програма.

II РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ ПРОГРАМА

Индустрија пружа широк спектар услуга и производа који побољшавају квалитет живота људи. Али када индустријске активности укључују опасне хемијске супстанце, оне могу представљати значајан ризик по здравље и безбедност људи и по животну средину. Ако се опасним супстанцама не управља правилно, може доћи до индустријских удеса. Такви удеси могу укључивати пожаре, експлозије, и изливање хемикалија које штете радницима, оним који реагују, као и јавности. Они такође могу изазвати загађење, губитак биодиверзитета и штету друштвеној заједници. Ови удеси могу имати и прекограничне ефекте. Нове технологије које се развијају укључују повећану употребу разних минерала и опасних супстанци.

Поред тога, све екстремнији временски догађаји изазвани климатским променама, као што су поплаве, олује и шумски пожари, такође могу повећати ризик од индустријских удеса. Цео животни циклус хемикалија захтева пажљиво планирање и управљање како би се осигурала безбедност и сигурност. Животни циклус укључује следеће фазе: планирање коришћења земљишта и лоцирање објеката, екстракцију, прераду и производњу, класификацију, паковање и обележавање, транспорт и складиштење, припрему и тестирање планова заштите од удеса, развијање и обезбеђивање усклађености са мерама безбедности и редовну инспекцију објеката. Током ових фаза, важно је осигурати да надлежни органи и оператери имају неопходно знање и обуку и да технологија у објектима буде најбоља доступна.

Такође, јавност треба да буде упозната са локацијом индустријских постројења, ризицима које она представљају и шта учинити у случају удеса. Када су у питању суседне земље, од пресудног је значаја да надлежни органи сарађују прекогранично у планирању коришћења земљишта, лоцирању објеката, размени информација, плановима заштите од удеса и одговору на удес. Удеси који су се у прошлости догодили широм света показали су колико ове несреће могу бити разорне, и потврдили су зашто су потребне јаке мере индустријске безбедности, као и који су ризици индустријских активности, и радње које треба предузети у јачању безбедности у циљу превенције, приправности и одговора у случају удеса.

Програм дефинише циљеве индустријске безбедности и мере за њихово постизање и

пружа основу за наставак примене европских прописа у области индустријске безбедности.

Спровођење Програма треба да омогући унапређење управљања ризиком од великих/индустријских удеса који укључују опасне супстанце кроз превенцију, приправност и одговор у случају да се они догоде. Превенција великих удеса обухвата мере и активности у циљу смањивања вероватноће настанка ових удеса и како би се избегли постојећи и стварање нових ризика од великих/индустријских удеса, што у већини случајева захтева мања улагања од потребних издвајања у смислу економске штете, трошкова одговора на удес и каснијег мониторинга.

Приправност за катастрофе, укључујући и велике/индустријске удесе представља знање и капацитете свих учесника (Влада, државни органи, локалне самоуправе, оператери и појединци) да предвиде, реагују у случају катастрофа и опораве се од негативних таквих догађаја великих размера. Да би друштво у целини било спремно да реагује у случају великих/индустријских удеса, сарадња и комуникација између свих учесника мора бити уређена. Реаговање на велике/индустријске удесе, начелно, подразумева акције предузете непосредно пре, за време или непосредно након великих удеса у циљу спасавања живота, смањења утицаја на здравље људи и животну средину, те обезбеђивања јавне безбедности и задовољавања основних животних потреба погођених људи.

Овакав приступ допринеће и унапређењу националне, прекограничне и међународне сарадње. Обезбеђивање примене ових механизма током животног циклуса опасних супстанци помоћи ће надлежним органима и оператерима да изграде отпорност и унапреде одрживи развој и заштите друштвену заједницу и природне екосистеме.

III СТРУКТУРА И ПРИОРИТЕТИ ПРОГРАМА

Структура Програма дефинисана је Законом о планском систему Републике Србије, па тако Програм обухвата визију, општи циљ, посебне циљеве, мере, као и друге законом прописане елементе.

Визија која проистиче из анализе постојећег стања и потенцијала у области индустријске безбедности подразумева да Република Србија 2035. године, има развијен, свеобухватан, ефикасан и ефективан систем за смањење ризика и последица од великих/индустријских удеса интегрисан са управљањем ванредним ситуацијама којим доприноси повећању безбедности и одрживом развоју у региону.

Општи циљ Програма је развој функционалног система управљања ризиком од великих удеса и унапређивање индустријске безбедности.

Систем управљања ризиком од великог/индустријског удеса обухвата три основна сегмента: превенцију, спремност и реаговање у случају да се такви удеси догоде. С обзиром на комплексност ове области, успостављање функционалног система управљања ризиком од великих/индустријских удеса условљено је координисаним учешћем великог броја надлежних органа на националном нивоу, њиховом вертикалном координацијом са локалним органима, оператерима и јавношћу, као и билатералном прекограничном сарадњом са суседним земљама.

Функционални систем управљања ризиком од великих удеса развија се кроз разумевање ризика, јачање управљања ризиком, улагање у смањење ризика и јачање спремности за ефикасно реаговање у хазардним индустријама, укључујући јаловишта

рудника, као и технолошке удесе изазване природним опасностима и катастрофама.

Систем превенције великих удеса треба да допринесе побољшању индустријске безбедности у Републици Србији и да обезбеди да оператери комплекса и надлежни органи, како на националном, тако и на локалном нивоу могу да изврше процену ризика у области великих удеса на територији Републике Србије, затим да Сектор за ванредне ситуације МУП-а Републике Србије располаже адекватним подацима за припрему одговора на могући велики удес, а локални органи власти неопходним подацима за израду екстерних Планова заштите од великог удеса, који су саставни део Планова заштите и спасавања у ванредним ситуацијама на основу Закона о смањењу ризика од катастрофа и управљању ванредним ситуацијама.

Посебни циљеви и мере за достизање посебних циљева у потпуности обухватају све кључне потребе у области индустријске безбедности, идентификоване кроз Дијалог о националној политици за индустријску безбедност.

За остваривање општег циља Програма утврђују се следећи посебни циљеви:

Посебан циљ 1: Достигнут висок ниво разумевања ризика и система планирања за управљање ризиком од великих/индустријских удеса (превенција, приправност и одговор)

Посебан циљ 2: Изграђен капацитет институција и оператера у области индустријске безбедности

Посебан циљ 3: Подигнут ниво знања и сарадње са јавношћу о управљању ризиком од великих/индустријских удеса

У складу са обавезама Републике Србије, које проистичу из Конвенције и Севесо III директиве, мере за остваривање наведених посебних циљева треба да обухвате потпуну хармонизацију са наведеним документима на начин да се усклади регулатива, као и да се обезбеде сви неопходни механизми за поступање свих учесника за превенцију и реаговање у случају индустријског удеса. За то је потребно и да се успостави подршка за ЈЛС и оператере ради испуњавања њихових обавеза, као и да се постепено изграђују стручни капацитети свих учесника, укључујући и подизање знања јавности о великим удесима. Ове мере, њихови ефекти, утицаји, одговорне институције, временски рокови и друге информације које се односе на праћење и извештавање о мерама, детаљно су описане у Акционом плану, док су основне информације дате у поглављима Програма. Период важења акционог плана је пет година (2026- 2030. године).

IV МЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ ПОСТАВЉЕНИХ ЦИЉЕВА И ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОЖЕНИХ РЕШЕЊА

Системско унапређење управљања ризицима од великих и индустријских удеса представља један од приоритета у области заштите животне средине и безбедности грађана. У циљу постизања постављених стратешких циљева, неопходно је обезбедити интегрисан приступ који обухвата законодавне, институционалне, техничке и образовне мере.

Посебан циљ 1 усмерен је на јачање нормативног и институционалног оквира у складу са европским стандардима. Остварује се кроз усклађивање националног законодавства са прописима Европске уније у области индустријске безбедности, као и кроз успостављање механизма за потпуну примену УНЕЦЕ Конвенције о прекограничним

ефектима индустријских удеса. У оквиру овог циља, планирана је подршка оператерима у изради свих потребних докумената који представљају темељ система управљања безбедношћу — Обавештења, Политике превенције великог удеса, Система управљања безбедношћу, Извештаја о безбедности и интерних планова заштите. Посебна пажња биће посвећена изради и ажурирању **екстерних планова заштите од великог удеса** на нивоу јединица локалне самоуправе, као и њиховом усклађивању са плановима суседних земаља, у складу са обавезама из УНЕЦЕ Конвенције. Ове активности имају за циљ успостављање функционалног система реаговања и сарадње у случају потенцијалних прекограничних ефеката индустријских удеса. Поред тога, биће унапређен и редовно ажуриран **Регистар комплекса нижег и вишег реда**, који ће бити интегрисан у национални информациони систем заштите животне средине, чиме ће се обезбедити боља доступност података и ефикаснија размена информација међу надлежним институцијама.

Посебан циљ 2 обухвата мере јачања институционалних капацитета у области индустријске безбедности. То подразумева унапређење капацитета надлежних институција на републичком, покрајинском и локалном нивоу, као и инспекцијских служби које спроводе надзор у овој области. Активности ће обухватити континуиране обуке запослених, попуњавање недостајућих радних места, као и техничко опремање субјеката задужених за спровођење надлежности у области индустријске безбедности. Поред институција, посебна пажња биће посвећена и **оператерима** који управљају објектима под ризиком од великог удеса. Кроз саветодавну подршку, техничку помоћ и обуке, биће ојачани њихови капацитети за процену и контролу опасности, превенцију удеса и реаговање у ванредним ситуацијама.

Посебан циљ 3 односи се на подизање нивоа информисаности и свести јавности о ризицима од великих и индустријских удеса. У том контексту, биће реализоване кампање усмерене ка заинтересованим странама и грађанима, са циљем промовисања културе безбедности и превенције. Такође, унапредиће се **механизми за правовремено обавештавање јавности**, посебно у случају удеса, као и системи за доступност информација од значаја за безбедност грађана. Ове мере ће допринети транспарентности, бољем разумевању ризика и већем учешћу јавности у процесу доношења одлука, у складу са принципима Орхуске конвенције.

Укупно посматрано, предложене мере ће омогућити доследно спровођење националних и међународних обавеза, унапређење институционалне и техничке спремности, као и повећање поверења јавности у систем управљања индустријским ризицима. Овај приступ представља основу за одржив развој и унапређење безбедности становништва и животне средине у Републици Србији.

V ФИНАНСИЈСКА СРЕДСТАВА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ПРОГРАМА

Део средстава за реализацију Програма ће бити обезбеђен Законом о буџету у оквиру обима одређених средстава за финансирање Министарства заштите животне средине. Осим обезбеђења буџетских средстава, предвиђа се финансирање активности и из средстава страних донација.

Прецизнији приказ финансијских средстава потребних за спровођење Програма биће дат у оквиру овог дела образложења за потребе спровођења поступка прибављања мишљења на Предлог програма од стране надлежних ресора.